

Hemşirelik Öğrencilerinin Kültürlerarası Duyarlılık ve Etnik Merkezilik Düzeyleri

Intercultural Sensitivity and Ethnocentrism Levels of Nursing Students

Şebnem Bilgiç¹, İdil Şahin²

¹Trakya Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Hemşirelik Esasları Anabilim Dalı, Edirne, Türkiye.

²Koç Üniversitesi Hastanesi, İstanbul, Türkiye.

Özet

Amaç: Bu araştırma hemşirelik öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık ve etnik merkezilik düzeylerini, etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla planlandı.

Materyal-Metot: Tanımlayıcı tipteki araştırma bir üniversitenin hemşirelik bölümünde gerçekleştirildi. Araştırmada Kişisel Bilgi Formu, Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği (KDÖ) ve Etnik Merkezilik Ölçeği (EMÖ) kullanıldı. Araştırma Ocak-Mart 2018 tarihlerinde araştırmaya katılmayı kabul eden 460 hemşirelik öğrencisi ile yürütüldü.

Bulgular: Araştırmaya katılan öğrencilerin yaş ortalaması 20,56±1,62 olup, öğrencilerin %86,3'ü kadın idi. Öğrencilerin %72,4'ü hemşireliği isteyerek seçtiğini, %51,5'i başka kültürlerle bir arada olmayı istediğini, %54,1'i başka kültürlerde arkadaşı olduğunu belirtti. Öğrencilerin KDÖ puan ortalaması 76,67±7,27 ve EMÖ puan ortalaması ise 55,40±6,68 idi. Öğrencilerin cinsiyet, başka kültürlerle bir arada olmayı isteme ve başka kültürlerden arkadaşı olma durumuna göre KDÖ ve EMÖ puanları arasında anlamlı fark bulundu. Ayrıca öğrencilerin KDÖ ve EMÖ puanları arasında negatif yönde anlamlı ilişki belirlendi.

Sonuç: Öğrencilerin kültürlerarası duyarlılık düzeylerinin ortalamasının üzerinde ve etnik merkezilik düzeylerinin ise ortalamasının altında olduğu saptandı. KDÖ puan ortalaması kadın öğrencilerde, başka kültürlerle bir arada olmayı isteyen, başka kültürlerden arkadaşı olan öğrencilerde daha yüksek idi. EMÖ puan ortalaması ise erkek öğrencilerde, başka kültürlerle bir arada olmayı istemeyen, başka kültürlerden arkadaşı olmayan öğrencilerde daha yüksek idi. Öğrencilerin kültürlerarası duyarlılıkları arttıkça etnik merkezilik düzeylerinin azaldığı belirlendi. Sağlık ekibinin bir üyesi olacak hemşirelik öğrencilerinin henüz öğrencilik dönemlerinde kültürler arası duyarlılık düzeylerinin desteklenmesi önerilmektedir.

Anahtar kelimeler: Hemşirelik Öğrencileri, Kültürlerarası Duyarlılık, Etnik Merkezilik.

Giriş

Göçler, doğal afetler, işsizlik, küreselleşmenin etkileri sonucunda insanların daha iyi bir yaşama sahip olma istekleri dünya üzerinde hızlı bir coğrafi hareketliliğin oluşmasına yol açmıştır (1). Bu hareketliliğin sonucunda bireyler gittikleri

Abstract

Objective: This research was planned to determine the factors affecting intercultural sensitivity and ethnocentrism levels of nursing students.

Material-Method: The descriptive study was conducted in the nursing department of a university. In this study, Personal Information Form, Intercultural Sensitivity Scale (ISS) and Ethnocentrism Scale (ES) were used. The research was conducted with 460 nursing students who accepted to participate in the research in January-March 2018.

Results: The mean age of the students was 20.56±1.62 and 86.3% of the students were female. 72.4% of the students chose nursing as a willingness, 51.5% of them wanted to be together with other cultures, 54.1% said they were friends in other cultures. The mean score of the students for ISS was 76.67±7.27 and the mean score of ES was 55.40±6.68. Significant differences were found between the ISS and ES scores of the students according to their gender, willingness to be with other cultures and being friends from other cultures. In addition, a significant negative correlation was found between the students' score of ISS and ES.

Conclusions: It was found that the intercultural sensitivity levels of the students were above average and the levels of ethnocentrism were below the average. The mean score of ISS was higher in female students, and in students who wanted to be together with other cultures and with friends from other cultures. The mean score of ES was higher in male students and students who did not wish to be together with other cultures and who were not friends from other cultures. It was determined that as the intercultural sensitivity of the students increased, the level of ethnocentrism decreased. It is recommended to support the intercultural sensitivity levels of nursing students who will be a member of the health team.

Keywords: Nursing Students, Intercultural Sensitivity, Ethnocentrism.

yerlere kendi kültürlerine ait özelliklerini götürmüşler (2) ve buralardaki insanlarla etkileşimde bulunarak çok kültürlü toplumları oluşturmuşlardır (2, 3). Çeşitli nedenlerle toplumlarda oluşan bu değişim, farklı kültürel ve etnik kökene sahip bireylere kültürlerine uygun olarak hizmet etme

gerekliliğini ortaya çıkarmıştır (4). Çok kültürlü toplumların oluşması ve kültüre yönelik hizmetin sunulmasının gerekliliği tüm hizmetler gibi sağlık hizmetlerinin de sunumunu etkilemiş ve kültürler arası duyarlılık önem kazanmıştır (1). Kendi kültürü ile diğer kültürler arasındaki farkları anlamaya dayanan kültürel duyarlılık (5) bireylerin etnik merkezçiliğini ve dar görüşlülüğünü azaltan farklı kültürlerle etkileşiminde yetkin olmasını sağlayan bir yetenektir (6). Bu amaçla etkileşimde bulunulan bireylerin kültürel özelliklerinin bilinmesi ve bakımın bu özelliklere uygun olarak verilmesi önem taşımaktadır. Hastanın kültürel özelliklerinin farkında olmadan yapılan bakım, yanlış tanılama ve hastanın etik inançlarını ihlal etme gibi yanlış anlaşılmalara yol açabilir (7). Son yıllardaki sağlık politikaları da, etnik özellikler başta olmak üzere sağlıkta eşitsizliklerin önlenmesine odaklanmaktadır (8). Sağlık hizmetlerinde ırk ve etnik eşitsizlik konusunda Amerika'da kurulan Tıp Enstitüsünün (The Institute of Medicine) yaptığı araştırmanın sonucunda sağlık hizmeti sağlayıcıların ırk/etnik eşitsizlikle ilgili önyargılı davranışlarının hizmetin sunumunda eşitsizliğe neden olabileceği belirtilmiştir. Bunu ortadan kaldırmak için de kültürler arası eğitimin tüm sağlık bakım programlarına dahil edilmesi önerilmiştir (9).

Hemşirelikte kültürler arası bakım önemli bir yer tutmaktadır (10). Hemşirelik felsefesi, küreselleşen dünyada tüm etnik gruplara birey merkezli bakım vermenin gerekliliği ortaya koymaktadır (11). Leininger tarafından geliştirilen Kültürel Bakım Kuramında, hemşirelerin kültürel farklılıklar ile ilgili bilgi ve yeteneklerini geliştirmesi, hastanın değerlerinin, inançlarının ve yaşam tarzlarının farkında olmasının önemi vurgulanmıştır (10). Hemşirelik uygulamaları hastalara bütüncül bakımı sağlamayı içerir. Bütüncül bakım sağlamak için hemşirelerin kültürel olarak yetkin olması ve kültürel farklılıkları dikkate alması gerekmektedir (12). Hemşireler bakım verdikleri bireylerin kültürel olarak kendilerinden farklı olduğunu kabul ettikleri, onların kültürel özelliklerine saygı duydukları ve takdir ettikleri zaman kültürler arası duyarlılıklarını geliştirmiş olurlar (6). Birey merkezli kültürler arası bakım, hemşirelerin sorumluluğu olmakla birlikte kültüre ilişkin bilgi, anlayış, farkındalık, eğitim, kültürel yeterlilik ve inanç eksikliği sonucunda hemşirelerin bazen etnik merkezli olabildikleri belirtilmiştir (8). Bireyin kendi kültürünün üstünlüğüne inanması ve başka kültürleri kendi kültürünün değerleriyle yargılaması olarak tanımlanan etnik merkezçilik (13) sağlık hizmeti sunanlarda hasta yabancılaşması, yetersiz tedavi ve yanlış tanılamaya (14) ve kültürel bakımdan uygun olmayan hizmet sunumuna yol açabilmektedir (15). Oysaki kültüre duyarlı yaklaşımla hastaya uygulanan bakımın kalitesi ve hasta memnuniyeti artarken sağlık çıktılarında iyileşme, stres ve tükenmişlikte azalma görülmektedir (11). Kültürlerarası duyarlılığın kazanılması bu çerçevede etnik merkezçiliğin azalması anlamına da gelmektedir (6).

Nitelikli hemşirelik bakımı tüm topluma ve etnik gruplara ancak birey merkezli bakım verme ile sağlanabilir (8). Türk toplumu coğrafi ve jeopolitik konumu nedeniyle yaşanan nüfus hareketliliği sonucu çok kültürlü bir toplum özelliği

taşımaktadır (3). Hemşirelik mesleği üyeleri de bu toplumsal yapı içerisinde farklı kültürel özellikteki bireylere bakım hizmetini götürecek sağlık çalışanlarıdır. Bu çerçevede farklı kültürlerle sahip bireylere bakım hizmeti sunacak olan hemşirelerin kültürel duyarlılıklarının geliştirilebilmesi için henüz öğrencilik dönemlerinde kültürler arası duyarlılık ve etnik merkezçilik düzeylerinin belirlenmesi önemli taşımaktadır. Bu kapsamda çalışma, hemşirelik öğrencilerinin kültürler arası duyarlılık ve etnik merkezçilik düzeylerini ve etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla yapıldı.

Materyal-Metot

Tanımlayıcı tipteki çalışma bir devlet üniversitesi sağlık bilimleri fakültesi hemşirelik bölümü öğrencilerinin kültürler arası duyarlılık ve etnik merkezçilik düzeylerini, etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla yapıldı. Araştırmada hemşirelik öğrencilerin;

1. Kültürler arası duyarlılık düzeyleri nedir?
2. Etnik merkezçilik düzeyleri nelerdir?
3. Kültürler arası duyarlılık ve etnik merkezçilik düzeyleri arasında bir ilişki var mıdır?
4. Kültürler arası duyarlılık ve etnik merkezçilik düzeylerini hangi değişkenler etkiler? sorularına yanıt arandı.

Araştırmanın evrenini bir üniversitenin sağlık bilimleri fakültesi hemşirelik bölümü 2017-2018 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde öğrenimlerini sürdüren öğrenciler (N=545) oluşturdu. Araştırma Ocak-Mart 2018 tarihlerinde araştırmaya katılmayı kabul eden 460 hemşirelik öğrencisi ile yürütüldü. Araştırmada veri toplama aracı olarak Kişisel Bilgi Formu, Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği (KDÖ) ve Etnik Merkezçilik Ölçeği (EMÖ) kullanıldı.

Kişisel Bilgi Formu; araştırmacı tarafından literatür doğrultusunda hazırlanmış olup içerisinde yaş, cinsiyet, başka kültürlerden arkadaşı olma ve başka kültürlerle bir arada olmayı isteme durumu gibi sorular yer aldı.

Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği (KDÖ); Chen ve Starosta (2000) tarafından kültürler arası duyarlı olmak için gerekli beş duygusal boyutu ölçmek için geliştirilmiştir. 24 maddelik ölçek iletişimde sorumluluk (1, 11, 13, 21, 22, 23, 24), kültürel farklılıklara saygı (2, 7, 8, 16, 18, 20), iletişimde kendine güvenme (3, 4, 5, 6, 10), iletişimden hoşlanma (9, 12, 15) ve iletişimde dikkatli olma (14, 17, 19) alt boyutlarından oluşmaktadır. Ölçeğin 2, 4, 7, 9, 12, 15, 18, 20, 22. maddeleri ters olarak kodlanmaktadır. Ölçek beşli likert tipte olup puan aralığı 24-120'dir. Ölçek kesme puanı bulunmayıp ölçekten alınan puanın artması kültürlerarası duyarlılık düzeyinin arttığını göstermektedir. Ölçeğin Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışması 2011 yılında Bulduk, Tosun ve Ardıç tarafından yapılmış ve Cronbach Alpha katsayısı 0,72 olarak hesaplanmıştır (16). Mevcut çalışmada Cronbach Alfa katsayısı 0,59 olarak bulunmuştur.

Etnik Merkezçilik Ölçeği (EMÖ); Neuliep ve McCroskey (1997) tarafından geliştirilen ölçeğin Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışması 2011 yılında Üstün tarafından yapılmıştır. 20 maddelik 5'li Likert tipli ölçeğin puan aralığı 20-100'dur. Ölçekte yer alan 4, 7, 9, 12, 15, 19. maddeler ters çevrilerek puanlanmaktadır. Ölçeğin kesme puanı

bulunmayıp ölçekten alınan puanın artması etnik ayrımcılığın arttığını göstermektedir. Ölçeğin güvenirlik çalışmasında Cronbach Alfa katsayısı 0,82 olarak bulunmuştur (17). Mevcut çalışmada Cronbach Alfa katsayısı 0,77 olarak bulunmuştur.

Araştırmanın yapılabilmesi için, araştırmanın yapıldığı devlet üniversitesinin etik kurulundan etik onay, araştırmanın yürütüleceği kurumdan yazılı izin alındı. Ayrıca çalışmaya katılan her öğrenciye araştırmanın amacı, kendilerinden ne beklenildiği, yasal hakları ve elde edilen bilgilerin gizli tutulacağı konusunda bilgilendirme yapıldı, ardından çalışmaya katılmayı kabul edenlerden sözlü onamları alındı. Araştırma ile ilgili gerekli açıklama yapıldıktan sonra ilgili form ve ölçekler araştırmacılar tarafından öğrencilere sınıflarında dağıtılarak veriler toplandı. Çalışmanın yalnızca bir üniversitedeki hemşirelik öğrencileriyle yapılması ve yanıtların bildirimlere dayalı olması araştırmanın kısıtlılıklarıdır.

Araştırma verilerinin istatistiksel analizi, bilgisayar ortamında SPSS 22.0 (Statistical Package for the Social Sciences) paket programı ile tanımlayıcı (sayı, yüzde, aritmetik ortalama ve standart sapma) testler, karşılaştırmalı istatistik yöntemler (Mann Whitney U Testi) ve ölçekler arasındaki ilişkinin belirlenmesinde pearson korelasyon analizi kullanılarak değerlendirildi ve önemlilik düzeyi $p < 0,05$ kabul edildi.

Bulgular

Çalışmaya katılan hemşirelik öğrencilerinin yaş ortalaması $20,56 \pm 1,62$ ve %86,3'ü kadındır. Öğrencilerin %72,4'ü hemşireliği isteyerek seçtiğini, %54,1'inin farklı kültürlerden arkadaşı olduğunu ve %51,5'i farklı kültürlerle bir arada olmayı istediğini belirtmiştir (Tablo 1).

Tablo 1. Öğrencilerin bireysel özellikleri (N:460)

Özellikler	20,56±1,62 (min=18, max=31)	
Yaş Ort±SS(min-max)		
Cinsiyet (n/%)		
Kadın	397	86,3
Erkek	63	13,7
Hemşireliği isteme durumu (n/%)		
Evet	333	72,4
Hayır	127	27,6
Farklı kültürlerden arkadaşı olma (n/%)		
Evet	249	54,1
Hayır	211	45,9
Farklı kültürlerle bir arada olmayı isteme (n/%)		
Evet	237	51,5
Hayır	223	48,5

Öğrencilerin KDÖ toplam puanı $76,67 \pm 7,27$ 'dir. KDÖ alt ölçek toplam puanı ise iletişimde sorumluluk $19,47 \pm 2,40$, kültürel farklılıklara saygı $21,29 \pm 3,43$, iletişimde kendine güvenme $15,63 \pm 1,90$, iletişimden hoşlanma $10,12 \pm 2,51$ ve

iletimde dikkatli olma $10,14 \pm 2,10$ idi. Öğrencilerin EMÖ toplam ölçek puanı $55,40 \pm 6,68$ idi (Tablo 2).

Tablo 2. Öğrencilerin KDÖ ve EMÖ puan ortalamaları (N:460)

	Olası Değerler	Gözlenen Değerler	Ort±SS
	Min-max	Min-Max	
KDÖ Toplam	24-120	59-98	76,67±7,27
İletişimde sorumluluk	7-35	10-27	19,47±2,40
Kültürel farklılıklara saygı	6-30	12-30	21,29±3,43
İletişimde kendine güvenme	5-25	9-21	15,63±1,90
İletişimden hoşlanma	3-15	3-15	10,12±2,51
İletişimde dikkatli olma	3-15	3-15	10,14±2,10
EMÖ Toplam	20-100	35-84	55,40±6,68

Hemşirelik öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık düzeyleri ile etnik merkezcilik düzeyleri karşılaştırıldığında, kültürel farklılıklara saygı, iletişimde kendine güvenme, iletişimden hoşlanma ve KDÖ toplam puanı arttıkça EMÖ puanlarının azaldığı saptandı. Kadın öğrencilerin kültürel farklılıklara saygı, iletişimden hoşlanma ve KDÖ toplam puanından anlamlı derecede daha yüksek puan aldığı, farklı kültürlerden arkadaşı olan öğrencilerin ve farklı kültürlerle bir arada olmayı isteyen öğrencilerin iletişimde sorumluluk, kültürel farklılıklara saygı, iletişimden hoşlanma, iletişimde dikkatli olma ve KDÖ toplam puanından anlamlı derecede yüksek puan aldığı saptandı. Erkek öğrencilerin, farklı kültürlerle bir arada olmayı istemeyen ve farklı kültürlerden arkadaşı olmayan öğrencilerin ise EMÖ puanlarının anlamlı derecede yüksek olduğu belirlendi (Tablo 3).

Tartışma

Türk toplumu gibi çok kültürlü toplumlarda etkili bakımın sağlanması ve sürdürülmesi için hemşirelerin kültürel duyarlılıklarının gelişmiş olması önem taşımaktadır (11, 18). Ancak hemşireler bazen farkında olmadan kendi kültürel değerlerinin en iyi olduğunu düşünerek etnik merkezci olabilmekte ve bunun sonucunda hasta bakımı olumsuz etkilenmektedir (8). Bu durum göz önüne alındığında hemşirelerin daha öğrencilik yıllarında kültürler arası duyarlılık ve etnik merkezcilik düzeylerinin belirlenerek gerekli iyileştirme çalışmalarının yapılması önem taşımaktadır. Mevcut çalışma bu nedenle planlanmıştır.

Çalışma kapsamına alınan hemşirelik öğrencilerinin kültürler arası duyarlılık puanının $76,67 \pm 7,27$ olduğu ve bu puanın ölçek puan ortalamasının üzerinde (min-mak:24-120) olduğu belirlendi. Hemşirelik öğrencilerinin etnik merkezcilik puanının $55,40 \pm 6,68$ olduğu ve bu puanın ise ölçek puan ortalamasının (min-mak:20-100) altında olduğu saptandı. Kılıç ve Sevinç, hemşirelik öğrencileriyle, Meydanlıoğlu ve ark. hemşirelik ve tıp öğrencileriyle Türkiye'de gerçekleştirdikleri çalışmalarda öğrencilerin kültürler arası duyarlılık düzeylerinin ortalamasının üzerinde olduğu belirtilmektedir. (1, 18). Arlı ve Bakan'ın hemşirelerde

Tablo 3. Öğrencilerin bireysel özellikleri, KDÖ ve EMÖ arasındaki ilişki (N:460)

Bireysel özellikler	KDÖ					EMÖ	
	İletişimde sorumluluk	Kültürel farklılıklara saygı	İletişimde kendine güvenme	İletişimden hoşlanma	İletişimde dikkatli olma	KDÖ Toplam	
	r/p	r/p	r/p	r/p	r/p	r/p	r/p
EMÖ	-0,020 0,672*	-0,559 0,000*	-0,138 0,003*	-0,416 0,000*	0,061 0,192*	-0,361 0,000*	- -
	X±SS	X±SS	X±SS	X±SS	X±SS	X±SS	X±SS
Cinsiyet							
Kadın	19,50±2,37	21,48±3,37	15,61±1,90	10,22±2,48	10,10±2,10	76,95±7,27	55,05±6,43
Erkek	19,28±2,59	20,07±3,53	15,73±1,87	9,44±2,63	10,38±2,10	74,92±7,05	55,67±7,75
p	0,724**	0,004**	0,606**	0,017**	0,255**	0,025**	0,003**
Hemşireliği isteme							
Evet	19,44±2,37	21,16±3,41	15,61±1,95	9,97±2,45	10,09±2,12	76,29±7,15	55,78±6,83
Hayır	19,55±2,49	21,64±3,46	15,67±1,76	10,51±2,64	10,25±2,04	77,66±7,51	54,42±6,18
p	0,600**	0,140**	0,748**	0,057**	0,463**	0,107**	0,062**
Farklı kültürlerden arkadaşı olma							
Evet	19,89±2,03	22,34±3,13	15,66±1,60	10,60±2,43	10,51±1,91	79,02±6,69	54,29±6,26
Hayır	18,98±2,70	20,05±3,36	15,59±2,20	9,55±2,49	9,71±2,23	73,90±6,96	56,72±6,93
p	0,000**	0,000**	0,976**	0,000**	0,000**	0,000**	0,000**
Farklı kültürlerle bir arada olmayı isteme							
Evet	19,90±1,99	21,96±3,22	15,60±1,58	10,40±2,46	10,35±1,98	78,22±6,90	54,65±6,34
Hayır	19,02±2,71	20,58±3,50	15,66±2,19	9,82±2,54	9,92±2,20	75,02±7,30	56,21±6,94
p	0,000**	0,000**	0,369**	0,008**	0,029**	0,000**	0,024**

*Pearson Korelasyon Analizi, ** Mann-Whitney U Test

kültürler arası duyarlılık ve merhamet düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmalarında hemşirelerin kültürler arası duyarlılık düzeyleri yüksek olarak bulunmuş ve kültürler arası duyarlılığın merhamet ile arasında pozitif, anlamlı bir ilişki olduğu belirtilmiştir (19). Suk ve ark. Kore’de okul hemşireleri ile yaptıkları çalışmada hemşirelerin kültürel duyarlılık puan ortalamalarını düşük olarak bulmuşlardır. Okul hemşirelerinin kültürler arası duyarlılıklarının geliştirilmesinin çok kültürlü aile yapılarına sahip çocukların sağlık hizmetlerinden daha etkin yararlanmasına yardımcı olacağı belirtilmiştir (20). Repo ve ark. Güney Finlandiya’da yeni mezun olan hemşirelik öğrencilerinin kültürel yeterliliğini inceledikleri çalışmalarında öğrencilerin çoğunluğunun kültürler arası hemşirelik ile ilgili eğitim aldıklarını belirtmişler ve kültürel yeterlilik düzeyleri ise orta düzeyde bulunmuştur. Öğrencilerin farklı kültürlerle etkileşimleri, dil becerileri ve değişim çalışmaları arttıkça kültürel yetkinliklerinin de arttığı belirtilmiştir (21). Amiri ve Heydari’nin farklı kültürlerle sahip hastalara bakım veren hemşirelerle yaptıkları nitel çalışmada bazı hemşirelerin farklı kültürdeki hastalara karşı etnik merkezci davranabildikleri belirtilmiştir (22). Ahn’ın yabancı hastalara bakım veren hemşirelerin kültürel yetkinliğini araştırdığı çalışmada, hemşirelerin etnik merkezcilik puanları düşük olarak saptanmış olup etnik merkezci tutumun hemşirelerin kültürel yeterliliği üzerine olumsuz etkisi olduğu bildirilmiştir (15). Mevcut çalışmada da öğrencilerin

kültürler arası duyarlılık düzeylerinin ortalamasının üzerinde, etnik merkezcilik düzeylerinin ise ortalamasının altında olması olumlu bir sonuç olarak görülmekte ve sağlık bakım sisteminde farklı kültürel özellikteki hastalara bakım vermede öğrencilerin daha etkin roller alabileceğini düşündürmektedir. Günümüzde yaşanan gelişmeler, küreselleşme, göçler farklı kültürlerdeki insanların bir arada yaşama gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu değişimlerle birlikte bireylerin kültürel farklılıklara duyarlı davranması ve etnik merkezçiliği azaltması kaçınılmaz bir gerçekliktir (23). Çalışma kapsamında hemşirelik öğrencilerinin kültürler arası duyarlılık ve etnik merkezcilik düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiş ve öğrencilerin kültürler arası duyarlılığı arttıkça etnik merkezcilik düzeylerinin azaldığı belirtilmiştir. Ayrıca öğrencilerin kültürel duyarlılık ölçeğinin kültürel farklılıklara saygı, iletişimde kendine güvenme ve iletişimden hoşlanma alt boyut puanları arttıkça etnik merkezcilik düzeylerinin azaldığı gözlenmiştir. Mevcut çalışmanın bulgularına benzer olarak Capell ve ark. içerisinde hemşirelerinde yer aldığı sağlık çalışanlarının kültürel yeterlilik ve etnik merkezcilik düzeyleri arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmalarında, çalışanların kültürel yeterlilik ve etnik merkezcilik düzeyleri arasında negatif yönde anlamlı ilişki olduğunu belirtmişlerdir (14). Ayrıca Chen’in yaptığı çalışmada da yüksek kültürler arası duyarlılığa sahip kişilerin daha az etnik merkezci olduğu sonucuna varılmıştır (6). Jirwe’nin İsveç hemşirelik

öğrencileri ile yaptığı çalışmada ise hemşirelik eğitiminin öğrencilerin etnik merkezcilik ve ayrımcılıkla başa çıkmaya hazırlamadığı belirtilmiş ve öğrencilerin etnik merkezçiliğin ve ayrımcılığın nedenini ve bu durumlarda nasıl davranması gerektiğini anlamalarının önemli olduğu açıklanmıştır (24). Benzer şekilde Allen'in hemşirelik eğitiminde kültürler arası bakım ve etnik merkezçiliğin iyileştirilmesine yönelik yaptığı literatür taramasında ise kültürler arası eğitim alan öğrencilerde etnik merkezçiliğin devam edebildiği ve hemşirelik öğrencilerine etkili kültürel bakım sağlamak için kültürel yeterlilik ve etnik merkezci olmayan kültürler arası eğitim verilmesinin gerekliliği belirtilmektedir (25).

Hemşirelik öğrencilerinin cinsiyetlerine göre kültürler arası duyarlılık ve etnik merkezcilik düzeyi incelendiğinde; kadın öğrencilerin kültürel farklılıklara saygı, iletişimden hoşlanma ve KDÖ toplam puanının erkek öğrencilerden daha yüksek, EMÖ toplam puanının ise daha düşük olduğu belirlenmiştir. Kılıç ve Sevinç'in yaptığı çalışmada da kadın hemşirelik öğrencilerin kültürler arası duyarlılık puanları erkek öğrencilerden anlamlı derecede yüksek bulunmuştur (18). Nieto ve Booth'un uluslararası öğrencilerin kültürel yetkinliğini inceledikleri çalışmalarında kadın katılımcıların erkek katılımcılardan daha yüksek puan aldığı belirtilmiştir (26). Yılmaz ve ark. klinik hemşireleriyle yaptığı çalışmada ise ölçeğin sadece kültürel farklılıklara saygı alt boyutundan kadın hemşireler erkek hemşirelere göre anlamlı düzeyde daha yüksek puan almıştır (3). Holm, Nokelainen ve Tirri'nin Finlandiyalı öğrencilerin cinsiyetlerinin kültürler arası duyarlılıklarıyla ilişkilerini inceledikleri çalışmalarında kız öğrencilerin erkeklere göre diğer kültürlerden gelen insanlara karşı daha olumlu bir tutum sergilediği ve daha yüksek kültürler arası duyarlılığa sahip olduğu belirtilmektedir (27). Amerikalı ve Japon öğrencilerin etnik merkezçilik düzeyinin karşılaştırıldığı bir başka çalışmada ise erkek öğrencilerin kız öğrencilerden daha yüksek puan aldığı belirlenmiştir. Etnik merkezçiliğin öğrenmeyle ilgisi olduğu ve bu durumun sosyalleşmenin cinsiyet üzerindeki etkisine bağlı olarak ortaya çıktığı sonucuna varılmıştır (28). Goldstein ve Kim'in Amerikalı üniversite öğrencileri ile yaptığı çalışmada da benzer şekilde kadın öğrencilerin etnik merkezçilik puanları erkek öğrencilerden düşük bulunmuştur (29). Mevcut çalışmanın sonucu literatür bulgularıyla benzerlik göstermekle birlikte erkek öğrencilerin kültürler arası duyarlılık açısından kız öğrencilere göre daha fazla desteklenmesi gerektiği düşünülmektedir.

Kültürler arası duyarlılığa sahip kişiler farklı kültürlerle sahip insanların varlığı kabul etmekten öte farklı kültürel özellikteki bireylerle karşılaşmaktan hoşlanan, onlarla iyi ilişkiler geliştirebilen bireyler olarak ifade edilir (3). Kültürel farkındalık hemşirelerin kültürel yeterliliklerini geliştiren bir yaklaşımdır. Kültürel yeterlilik, farklı kültürel özelliklere sahip bireyler için sağlık bakım hizmetlerini daha kabul edilebilir, etkili ve verimli olmasını sağlayan uzun bir sürede ortaya çıkan gelişimsel bir süreçtir. Bu gelişimsel sürecin oluşmasında öncelikli faktör bireyin farklı kültürel özelliklere sahip kişileri tanıma ve anlama isteğidir. Ayrıca hemşireler farklı kültürel özelliklere sahip bireylerle çatışma

yaşamamak için etnik merkezçiliği de içine alan konularda farkındalık geliştirmelidir (30). Mevcut çalışmada hemşirelik öğrencilerinin farklı kültürlerden arkadaşı olma ve farklı kültürlerle bir arada olmayı isteme durumu ile kültürler arası duyarlılık ölçeğinin sadece iletişimde kendine güvenme alt boyutu arasında anlamlı ilişki saptanmamıştır. Diğer alt boyutlar ve KDÖ ve EMÖ ölçeği toplam puanları arasında ise anlamlı farklılıklar saptanmıştır. Farklı kültürlerden arkadaşı olan ve farklı kültürlerle bir arada olmayı isteyen öğrencilerin kültürler arası duyarlılık puanları anlamlı derecede yüksek iken etnik merkezçilik puanı ise düşük bulunmuştur. Choi ve Kim'in lisans hemşirelik öğrencilerinde kültürel eğitim ve kültürel deneyimin kültürel yeterlilik üzerine etkisini inceledikleri çalışmalarında, diğer kültürel özelliklere sahip insanlarla iletişimin hemşirelik öğrencilerinin kültürel yeterliliğini etkilediği belirlenmiştir. Bu nedenle öğrencilerin diğer ülkelerden kişilerle ders dışı faaliyetlerde bulunmalarının teşvik edilmesi önemlidir (31). Meydanlıoğlu ve arkadaşlarının yaptığı çalışmada daha önce farklı kültürlerle sahip bireylerle etkileşime giren öğrencilerin kültürel duyarlılık düzeyinin olumlu olarak etkilendiği belirtilmiştir (1). Banos'un gençlerin kültürler arası duyarlılığını incelediği çalışmasında ve Öğüt ve Olkun'un üniversite öğrencileriyle yaptığı çalışmada farklı kültürlerden arkadaşı olan öğrencilerin kültürler arası duyarlılık düzeyi anlamlı derecede yüksek bulunmuştur (32, 33). Sağlık hizmetleri meslek yüksekokulu öğrencileriyle yapılan bir başka çalışmada farklı kültürlerdeki insanlarla birlikte olmayı olumlu olarak gören öğrencilerin kültürler arası duyarlılığının daha yüksek olduğu belirlenmiştir (34). Demir ve Üstün'ün öğretmen adaylarıyla yaptığı çalışmada farklı ülkelerden arkadaşlara sahip öğretmen adaylarının kültürler arası duyarlılık düzeylerinin yüksek; etnik merkezçilik düzeylerinin ise düşük olduğunu belirtilmektedir (13). Neuliep ve ark. Amerikalı ve Japon öğrencilerle yaptıkları çalışmada yabancılarla etkileşimde bulunduğunu belirten Amerikalı öğrencilerin etnik merkezçilik puanları diğer öğrencilerden daha düşük bulunmuştur (28). Benzer şekilde yapılan bir diğer çalışmada da farklı kültüre sahip tanıdıkları olan katılımcıların etnik merkezçilik düzeylerinin düşük olduğu saptanmıştır (23). Ruddock ve Turner hemşirelik öğrencilerinin yurtdışı öğrenim deneyimlerinin kültürel duyarlılık geliştirmelerine etkisini incelemek amacıyla yaptıkları nitel çalışmanın sonucunda ise uluslararası bir deneyime katılmanın kültürel duyarlılığın gelişmesine olumlu katkı sağlayabileceği belirtilmiştir (35).

Bireyler meslek seçiminde en iyi yapabilecekleri ve en fazla doyuma ulaşabilecekleri alanları tercih etmelidirler. Mesleğin çalışma koşullarını tanıyıp seçen bireyler hem kendileri meslekten doyum sağlarken hem de hizmet sundukları bireylere yararlı olabilirler. Hemşirelik mesleğinde de bu nedenlerle mesleğe karşı ilgi, istek ve yeteneğin olması önemli taşımaktadır (36). Çalışmada hemşireliği isteyerek seçme durumuna göre öğrencilerin kültürler arası duyarlılık ve etnik merkezçilik düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır. Benzer şekilde Çevik'in yaptığı çalışmada hemşirelerin mesleği isteyerek seçme durumu ile kültürler arası duyarlılıkları

arasında anlamlı ilişki saptanmamıştır (11). Aktaş ve ark. yaptığı çalışmada ise hemşireliği isteyerek seçmiş olan öğrencilerin kültürlerarası duyarlılık düzeyleri daha yüksek bulunmuştur (2). Çalışmalarda farklı sonuçların alınmasında diğer değişkenlerin bu değişken üzerine etkisi olabileceğini düşündürmektedir. Literatürde mesleği isteyerek seçme ile etnik merkezçilik arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışmaya ise rastlanılmamıştır.

Sonuç

Araştırmada hemşirelik öğrencilerinin kültürler arası duyarlılık düzeyleri ortalamanın üzerinde, etnik merkezçilik düzeyleri ise ortalamanın altında bulunmuştur. Ayrıca öğrencilerin kültürler arası duyarlılık düzeyleri arttıkça etnik merkezçilik düzeylerinin azaldığı belirlenmiştir. Kız öğrencilerin, farklı kültürlerden arkadaşı olan ve farklı kültürlerle bir arada olmayı isteyen öğrencilerin kültürler arası duyarlılık düzeyleri diğer öğrencilerden daha yüksek, etnik merkezçilik düzeyleri ise daha düşük bulunmuştur. Hemşireliğe isteyerek tercih etme ile kültürler arası duyarlılık ve etnik merkezçilik düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bu sonuçlar doğrultusunda sağlık ekibinin bir üyesi olacak hemşirelik öğrencilerinin henüz öğrencilik dönemlerinde kültürler arası duyarlılık düzeylerinin desteklenmesi önem kazanmaktadır. Ayrıca öğrencilerin kültürler arası duyarlılıklarını geliştirecek ders içeriklerinin eğitim müfredatına dahil edilmesi, farklı kültürlerden öğrencilerle bir araya getirecek ve karşılıklı etkileşimi arttıracak çalışmaların geliştirilmesi, farklı kültürlerdeki hastalarla da çalışmayı sağlayacak projelerde öğrencilerin yer almalarının kültürler arası duyarlılığı geliştirmeye katkısı olacağı düşünülmektedir. Gelecekte nitel yöntemler kullanılarak öğrencilerin kültürel farklılıklara yönelik düşünceleri, tutumları belirlemeye yönelik çalışmaların yapılması da önerilmektedir.

Kaynaklar

1. Meydanlioglu A, Arikan F, Gozum S. Cultural sensitivity levels of university students receiving education in health disciplines. *Advances in Health Sciences Education*. 2015; 20(5): 1195-1204.
2. Aktaş D, Ertuğ, N, Öztürk E. Investigation into Intercultural Sensitivity among nursing students at a university in Turkey. *The New Educational Review*. 2015; 40(2): 48-57.
3. Yılmaz M, Toksoy S, Direk ZD, Bezirgan S, Boylu M. Cultural sensitivity among clinical nurses: A descriptive study. *Journal of Nursing Scholarship*. 2017; 49(2): 153-161.
4. Hughes KH, Hood LJ. Teaching methods and an outcome tool for measuring cultural sensitivity in undergraduate nursing students. *Journal of Transcultural Nursing*. 2007; 18(1): 57-62.
5. Norton D, Marks-Maran D. Developing cultural sensitivity and awareness in nursing overseas. *Nursing standard*. 2014; 28(44): 39-43
6. Chen GM. The impact of intercultural sensitivity on ethnocentrism and intercultural communication apprehension. *Intercultural Communication Studies*. 2010; 19 (1): 1-9
7. Ulrey KL, Amason P. Intercultural communication between patients and health care providers: An exploration of intercultural communication effectiveness, cultural sensitivity,

- stress, and anxiety. *Journal of Health Communication*. 2001; 13(4): 449-463.
8. Temel AB. Kültürlerarası (çok kültürlü) hemşirelik eğitimi. *Journal of Anatolia Nursing and Health Sciences*. 2008; 11(2): 92-101.
9. Bagnardi M, Bryant L, Colin J. Banks multicultural model: A framework for integrating multiculturalism into nursing curricula. *Journal of Professional Nursing*. 2009; 25(4): 234-239.
10. Chang HY, Yang YM, Kuo YL. Cultural sensitivity and related factors among community health nurses. *Journal of Nursing Research*. 2013; 21(1): 67-73.
11. Çevik, H. Yabancı uyruklu hastalara bakım veren hemşirelerin empati düzeylerine göre kültürlerarası duyarlılıkları (Yüksek Lisans Tezi). Gaziantep, Gaziantep Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. 2018.
12. Maier-Lorentz MM. Transcultural nursing: Its importance in nursing practice. *Journal of Cultural Diversity*. 2008; 15(1): 37-43.
13. Demir S, Üstün E. Öğretmen adaylarının kültürlerarası duyarlılık ve etnik merkezçilik düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2017; 14(1): 182-204.
14. Capell J, Dean E, Veenstra G. The relationship between cultural competence and ethnocentrism of health care professionals. *Journal of Transcultural Nursing*. 2008; 19(2): 121-125.
15. Ahn JW. Structural equation modeling of cultural competence of nurses caring for foreign patients. *Asian Nursing Research*. 2017; 11(1): 65-73.
16. Bulduk S, Tosun H, Ardıç E. Türkçe kültürler arası duyarlılık ölçeğinin hemşirelik öğrencilerinde ölçümsel özellikleri. *Türkiye Klinikleri Journal of Medical Ethics-Law and History*. 2011; 19(1): 25-31.
17. Üstün E. Öğretmen adaylarının kültürlerarası duyarlılık ve etnik merkezçilik düzeylerini etkileyen etmenler. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri ABD, 2011.
18. Kılıç SP, Sevinç S. The Relationship Between Cultural Sensitivity and Assertiveness in Nursing Students from Turkey. *Journal of Transcultural Nursing*. 2018; 29(4): 379-386
19. Arlı SK, Bakan AB. An investigation of the relationship between intercultural sensitivity and compassion in nurses. *International Journal of Intercultural Relations* 2018; 63: 38-42.
20. Suk MH, Oh WO, Im, YJ, Cho HH. Mediating effect of school nurses' self efficacy between multicultural attitude and cultural sensitivity in Korean elementary schools. *Asian Nursing Research*. 2015; 9(3): 194-199.
21. Repo H, Vahlberg T, Salminen L, Papadopoulos I, Leino-Kilpi H. The cultural competence of graduating nursing students. *Journal of Transcultural Nursing*. 2017; 28(1): 98-107.
22. Amiri R. Heydari A. Nurses' experiences of caring for patients with different cultures in Mashhad, Iran. *Iranian Journal of Nursing and Midwifery Research*, 2017; 22(3):

232-236.

23. Öğüt N, Olkun EO. Üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık düzeyi: selçuk üniversitesi örneği. Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi. 2018; 11(2): 54-73.
24. Jirwe M, Emami A, Gerrish K. Learning to nurse in a multicultural society—the experiences of nursing students in Sweden. *J Nurs Care*. 2015; 4(287): 2167-1168.
25. Allen J. Improving cross-cultural care and antiracism in nursing education: A literature review. *Nurse Education Today*. 2010; 30(4): 314-320.
26. Nieto C, Zoller Booth M. Cultural competence: Its influence on the teaching and learning of international students. *Journal of Studies in International Education*. 2010; 14(4): 406-425.
27. Holm K, Nokelainen P, Tirri K. Relationship of gender and academic achievement to Finnish students' intercultural sensitivity. *High Ability Studies*. 2009; 20(2): 187-200.
28. Neuliep JW, Chaudoir M, McCroskey JC. A cross-cultural comparison of ethnocentrism among Japanese and United States college students. *Communication Research Reports*. 2001; 18(2): 137-146.
29. Goldstein SB, Kim RI. Predictors of US college students' participation in study abroad programs: A longitudinal study. *International Journal of Intercultural Relations*. 2006; 30(4):

507-521.

30. Tanrıverdi G. Hemşirelerde kültürel yeterliliği geliştirmeye yönelik yaklaşım ve öneriler. *Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi*. 2017; 25(3): 227-236.
31. Choi JS, Kim JS. Effects of cultural education and cultural experiences on the cultural competence among undergraduate nursing students. *Nurse Education in Practice*. 2018; 29: 159-162.
32. Banos RV. Intercultural sensitivity of teenagers: a study of educational necessities in Catalonia. *Intercultural Communication Studies*. 2006; 15(2): 16-22.
33. Öğüt N. Kültürlerarası duyarlılık düzeyi ile etnik merkezcilik, yaşam doyumu ve mutluluk düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi (Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya. 2018.
34. Bulduk S, Usta E, Dinçer Y. Kültürlerarası duyarlılık ve etkileyen faktörlerin belirlenmesi: bir sağlık hizmetleri meslek yüksekokulu örneği. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*. 2017; 7(2): 73-77.
35. Ruddock HC, Turner DS. Developing cultural sensitivity: nursing students' experiences of a study abroad programme. *Journal of Advanced Nursing*. 2007; 59(4): 361-369.
36. Şirin A, Öztürk R, Bezci G, Çakar G, Çoban A. Hemşirelik öğrencilerinin meslek seçimi ve mesleği uygulamaya yönelik görüşleri. *Dirim Tıp Gazetesi*. 2008; 83(1): 69-75.